

Kraliçe II. Elizabeth'in 1971 Yılındaki Türkiye Ziyareti

Şerif DEMİR*

Özet

1953'te tahta çıkan Kraliçe II. Elizabeth, 1961, 1971 ve 2008 yıllarında üç kez Türkiye'yi ziyaret etti. Bu çalışmanın amacı, Kraliçe'nin Türkiye'ye yaptığı bu ziyaretler arasında 1971 yılında ki ziyareti, detaylı bir şekilde ortaya koymaktır. 18 Ekim 1971 tarihinde Türkiye gelen Kraliçe II. Elizabeth'e bu ziyaretinde eşi Philip ve kızı Anne'de eşlik ettiler. Türkiye ziyaretine Kraliçe Elizabeth, Ankara'dan başladı. Kraliçe, 18 Ekim ve 19 Ekim'de Ankara'da resmi görüşmeler yaptı ve çeşitli ziyaretlerde bulundu. 20 Ekim'de İzmir'e geçen Kraliçe, Türk-İngiliz ortaklığıyla kurulan BMC Fabrikasını ziyaret etti. 21 Ekim'de Kraliçe, Kuşadası, Efes ve Selçuk'u gezdi. 22 Ekim'de İzmir'den Kraliyet yatı ile ayrılan Kraliçe, Çanakkale'ye geçerek Çanakkale şehitliklerini ziyaret etti. 23 Ekim'de İstanbul'a gelen Kraliçe, çeşitli kurumlara ziyaretler yaptı, resmi törenlerde bulundu ve at yarışlarını izledi. Kraliçe 24 Ekim'de Ayasofya'yı ardından Topkapı Müzesini ve Sultan Ahmed Camisini gezdi. Kraliçe ve beraberindekiler, 25 Ekim'de Türkiye'den ayrıldılar. 12 Mart 1971 askeri muhtırasının sıcaklığını koruduğu bir zamanda Türkiye'ye gelen Kraliçe, Türkiye'de siyasi gündemi tamamen değiştirdi. Türkiye'deki, iç politika sorunları bir süreliğine donduruldu. Ülkenin ilgi, dikkat ve yoğunluğu Kraliçe üzerinde toplandı. Devlet erkânı Kraliçe II. Elizabeth'i en iyi şekilde ağırlamak için seferber oldular. Kraliçenin bu ziyaretinde halk da yoğun ilgi ve sevgi gösterilerinde bulundu. Her yerde coşkun bir kalabalıkla karşılanan Kraliçe, bu sevgi gösterilerinden oldukça memnun oldu. Kraliçe kendisine gösterilen bu yoğun ilgi ve sevgiyi karşılıksız bırakmadı. Kraliçe II. Elizabeth Türkiye'den ayrılırken, Türk ve İngiliz tarafları bu ziyaretten oldukça memnun kaldılar.

Anahtar Kelimeler: Kraliçe Elizabeth, İngiltere, Türkiye, Cevdet Sunay, 1971

Queen Elizabeth II's Visit to Turkey in 1971

Abstract

Queen Elizabeth II, who ascended the throne in 1953, visited Turkey three times, in 1961, 1971 and 2008. The purpose of this study is to elaborate on the queen's visit to Turkey in 1971. Queen Elizabeth II, who arrived in Turkey on 18 October 1971, was accompanied on that visit by her husband Philip and daughter Anne. Queen Elizabeth began her visit to Turkey from Ankara. The Queen held formal talks and made several visits to Ankara on 18 October and 19 October. On October 20, The Queen visited the BMC factory established by Turkish-British partnership. On October 21, The Queen toured Kuşadası, Ephesus and Selçuk. On 22 October, The Queen left Izmir on a royal yacht and went to Gallipoli to visit the Çanakkale Martyrs' Memorial. Arriving in Istanbul on 23 October, The Queen made visits to various institutions, held official ceremonies and watched horse races. On October 24, The Queen visited Hagia Sophia, then the Topkapı Museum and the Sultan Ahmed Mosque. The Queen and her companions left Turkey on 25 October. The Queen, who came to Turkey at a time when the military memorandum of 12 March 1971 was keeping its temperature, completely changed the political agenda in Turkey. The attention of the country gathered on the Queen. The state officials mobilized to welcome Elizabeth as best they could. The public also showed intense interest during the Queen's visit. Greeted with an enthusiastic crowd everywhere, The Queen was quite pleased with these displays of affection. The Queen repaid for this intense interest and love. While Elizabeth left Turkey, the Turkish and British sides were quite pleased with that visit.

Keywords: Queen Elizabeth, England, Turkey, Cevdet Sunay, 1971

Giriş

Kraliyet, İngiliz kültüründe ve siyaset geleneğinde çok değer verilen önemli bir kurumdur. Kraliyet ailesi İngiltere yönetiminde sembolik bir yapı olarak yer almasına rağmen, İngiltere'nin izlediği dış politik eğilimlere uygun bir anlayışla hareket etmektedir. Kraliyet ailesinin yurt dışı gezileri de İngiltere'nin dış politika önceliklerine, İngiltere'nin izlediği dış

* Doç. Dr., Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, tanzimat1839@gmail.com.

politikaya bağlı olarak Hükümetle işbirliği içinde gerçekleştirilmektedir. Buna göre Kraliyet ailesinin politik tasarrufları her şekilde İngiltere'yi bağlamaktadır.

İngiltere Kralı VI. George 6 Şubat 1952'de vefat etti. Türkiye'de bayraklar yarıya indirildi.¹ Prenses Elizabeth Alexandra Mary Windsor, Kraliçe II. Elizabeth² olarak 2 Haziran 1953'te tahta çıktı.³ İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth, tahta çıktığı ilk günden günümüze kadar Türkiye'ye üç ziyaret gerçekleştirdi. Kraliçe Türkiye'ye ilk ziyaretini 6 Mart 1961 yılında yaptı. Kraliçe İran'dan dönerken Esenboğa Havalimanında Gn. Cemal Gürsel'le kısa bir görüşme gerçekleştirdi. Bu ziyaretin temel amacı Yassıada mahkemelerinde Adnan Menderes ve arkadaşları hakkında verilecek olası idam kararlarının infaz edilmesini engellemektir. General Gürsel'le havaalanında kırk dakikalık birebir görüşmede Kraliçe, Gürsel'den mahkemeden çıkabilecek olası bir idam kararının uygulanmamasını istedi.⁴ Kraliçenin bu talebi, Milli Birlik Komitesi tarafından göz ardı edilerek, ilgili kişilerin idamları onaylanarak infaz yapıldı.

Kraliçe II. Elizabeth'in ikinci ziyareti 18 Ekim 1971'de gerçekleşti. Kraliçenin İran İmparatorluğunun kuruluşunun 2500. yıldönümü etkinliklerine katıldıktan sonra Türkiye'ye sekiz gün sürecek resmi bir ziyarette bulunacağı açıklandı. Kraliçenin bu ziyareti Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve ailesinin 1967'de İngiltere'ye gerçekleştirdikleri resmi ziyaretin iadesi olduğu açıklandı.⁵ Kraliçenin bu ziyaretine her iki devlet yetkilileri büyük özen gösterdiler. Kraliçe gelmeden evvel, ziyaret programı⁶ üst düzey bürokratlara ve devlet erkânına dağıtılarak Kraliçenin yanında uyulması gereken diplomatik ve nezaket kuralları önceden bildirildi.⁷

Gezi sürecince Kraliçe ve ailesinin kullanacağı Kraliyet yatı Britannia, 16 Ekim'de İzmir limanına ulaştı. Kraliçe'ye bu ziyarette eşlik edecek olan eşi Prens Philip ve kızı Prenses Anne 17 Ekim'de İzmir'e gelerek geceyi bu kraliyet yatında geçirdiler. Prens Philip ve kızı Anne, Kraliçe Elizabeth Ankara'ya geldiğinde İngiliz Heyetine katılacaklardı.⁸ Kraliçe'nin heyetinde, Dışişleri ve İngiliz Uluslar Topluluğu İşleriyle ilgilenen Devlet Bakanı Joseph Godber ile beraber on kişi yer alıyordu.⁹

¹ **Milliyet**, 7 Şubat 1952.

² Elizabeth 21 Nisan 1926'da York Dük'ü ve Düşesinin ilk çocuğu olarak dünyaya geldi. Çocukluk yılları Londra'da geçti. Babası Kral VI. George olarak tahta çıktığında Elizabeth veliaht oldu. Elizabeth'in çok iyi bir eğitim almasına büyük özen gösterildi. Sık sık halkın arasına karışarak pek çok hayır amaçlı etkinliklerde yer aldı. Açık hava sporlarıyla yakından ilgilenen Elizabeth atlara büyük sevgi besledi. Askerlikle de yakından ilgilenen Elizabeth 1945'te asteğmen olarak orduya katıldı. Savaş sonrası kamu hizmetleriyle ilgilenen Elizabeth, Babasının resmi ziyaretlerinde de özellikle yer almaya dikkat ediyordu. 20 Kasım 1947'de Teğmen Philip Mountbatten ile evlendi. "Kraliçe Elizabeth'in Ziyareti", **Dünya**, 18 Ekim 1971, s. 5.

³ Behçet Kemal Yeşilbursa, "State Visit Of Her Majesty The Queen Elizabeth II To Turkey in 1971", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt: XVII, Sayı: 1, (Ocak 2009), s. 262.

⁴ **Milliyet**, 12 Mayıs 2008.

⁵ **Dünya**, 19 Ekim 1971.

⁶ **Dünya**, 17 Ekim 1971.

⁷ **Milliyet**, 12 Mayıs 2008.

⁸ **Dünya**, 18 Ekim 1971.

⁹ Kraliçeye eşlik eden heyette; İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir Roderick Sarrel, Kraliçenin nedimesi Grafton Düşesi, Prenses Anne'nin nedimesi Mary Downey, Kraliçenin özel kalem müdür yardımcısı Yarbay Sir Martin Charteris, Kraliçenin Basın Sekreteri William Heseltine, Saray yaveri Lord Plunket, Kraliyet Uçakları Komutanı Tuğgeneral Archibald Pinski, Kraliçenin özel doktoru Yarbay Philip Fulford, Devlet Bakanı Özel Kalem Müdürü Robin Rencick yer aldılar. **Milliyet**, 18 Ekim 1971.

Kraliçe Elizabeth'in bu ziyareti, Türkiye'nin oldukça sıkıntılı ve zorlu bir süreçten geçtiği bir döneme tesadüf etti. Ülke 12 Mart 1971 askeri müdahalesi sonrasında zorlu bir süreçten geçiyordu. Askerlerin kurdurduğu I. Nihat Erim Hükümeti, ülke yönetiminde zafiyetler yaşıyor ve parlamentodaki siyasi partilerle sağlıklı bir ilişki kurmakta zorlanıyordu. Başbakan Erim'in istifaya hazırlandığı bir zamanda Kraliçe Elizabeth Türkiye'ye geldi.¹⁰ Böyle bir zamanda hükümet krizinin yaşanması Türkiye'nin dışarıdaki konumuna ve siyasi durumuna zarar vereceği düşünülerek bu ziyaret dönemi boyunca bütün iç sorunlar “dondurucuya konularak” gündemden düşürüldü.¹¹

Kraliçe II. Elizabeth'in Türkiye Programı

1. Gün 18 Ekim Pazartesi

Kraliçe II. Elizabeth'in uçağı 18 Ekim 1971 saat 14.30'da Ankara'ya indi. Kraliçeyi Cumhurbaşkanı Sunay, Senato Başkanı Arıburun, Meclis Başkanı Avcı, Başbakan Erim ile birlikte kalabalık bir devlet erkânı askeri törenle karşıladılar. Havaalanının şeref salonunda 20 dk dinlenen Kraliçe 15.15'de Çankaya köşküne doğru üstü açık bir arabayla yola çıktı. Halk yol boyunca Kraliçeye büyük ilgi ve sevgi gösterilerinde bulundu. Kraliçe dinlenmek için 16.00'da Camlı Köşke yerleşti. Kraliçe ve ailesi 16.25'de Çankaya Köşküne geçerek Sunay ailesini ziyaret ettiler.¹²

Çankaya Köşkünde bir saat kalan Kraliçe, Camlı Köşke dönerek yabancı misyon şeflerini kabul etti. Cumhurbaşkanı Sunay, akşam Kraliçenin onuruna bir ziyafet yemeği verdi. Yemekte Cumhurbaşkanı Sunay, Kraliçe Elizabeth ve ailesini ağırlamaktan duyduğu mutluluktan söz etti. Her iki ülke arasındaki dostluğa vurgu yapan Sunay, ekonomik ilişkilerimizin daha de geliştirilebilmesinin önemine dikkat çekti. Cumhurbaşkanı Sunay'dan sonra Kraliçe Elizabeth,

“Sayın Başkan, Bu akşam nazik sözleriniz ve halkınızdan gördüğüm dostane karşılama eşime, kızıma ve bana son derece büyük memnuniyet vermiştir. Londra'ya dört yıl önce Sayın Bayan Sunay ile birlikte yaptığınız ziyaretin güzel hatıraları içinde iade-i ziyaret davetinizi de büyük memnuniyet ile kabul etmiş bulunuyoruz.

Dünya devamlı olarak değişmektedir. Fakat çok az ülke vardır ki Türkiye kadar ani değişiklikler geçirmiş olsun. Birinci Dünya Savaşından itibaren Kemal Atatürk'ün dehasının liderliğinde Türk milletinin bütün sosyal ve ekonomik yapısı değiştirildi. Bu onun hesabına müthiş bir başarı idi. Fakat başarının kazanılmasında halktan gördüğü sadakat ve destek de en önemli unsur oldu.

Uzun tarihlerimiz boyunca ülkelerimiz zaman zaman çatıştılar bugün ise NATO ve CENTO teşkilatlarında ülkelerimiz müttefiklerdir. Bu zaman süresince ülkelerimizin halklarında birbirlerini kahramanlık ve azimlilik vasıfları konusunda karşılıklı saygı ve hayranlık uyandı. Ümidim önümüzdeki yıllarda bu karşılıklı saygı ve sevginin daha geniş ve daha derin bir şekilde ilişkilerimize her yönüyle nüfuz etmesidir.

¹⁰ Yasin Coşkun, “12 Mart 1971 Muhtırasının İngiliz Arşiv Belgelerindeki Yansıması”, **Tarih Okulu Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 28, (Aralık 2016), s. 306.

¹¹ TNA FCO9/1606, File No: WST 1/2, Turkey: Annual Review for 1971 by Roderick Sarell, 1 January 1972.

¹² **Milliyet**, 19 Ekim 1971.

Ekselanslarınızın delaletiyle Türk halkına İngiltere halkının en iyi dileklerini ve yakın ve devamlı dostluğumuzun teminatını iletirken kadehimi zatı aliniz ile Sayın Bayan Sunay'ın şerefine ve Türk halkının refah ve saadetine kaldırıyorum” dedi.¹³

Yemek karşılıklı jestler ve iyi niyet gösterileriyle tamamlandı.

2. Gün 19 Ekim Salı

19 Ekim sabah erken kalkan Kraliçe, güne 10.15’de Anıtkabir ziyaretiyle başladı. Kabre kırmızı- beyaz karanfillerden yapılmış bir çelenk koyan Kraliçe, Anıtkabir özel defterine, *“Savaşta yiğit, barışta sadık bir dost olan Türk ulusunun Ata’sına sonsuz saygıyla...”* yazdı. Atatürk Müzesini gezen Kraliçe Atatürk’ün özel eşyasıyla yakından ilgilenerek, *“Atatürk’ün büyük adam olduğunu bilmek için Türkiye’ye gelmeye lüzum yoktu; fakat bu kadar yakışıklı olduğunu ilk defa görüyorum. Bilhassa gözleri ve kaşı insanı çok etkiliyor. Giyimine dikkatli ve zarif bir zevki varmış. Özellikle frak kendisine çok yakışıyor...”* dedi.¹⁴

Anıtkabir ziyareti sonrasında Kraliçe’ye Ankara’nın altın anahtarı takdim edildi¹⁵. Saat 12.00’de Ankara’da müzeleri gezen Kraliçe, öğle yemeğini Büyükelçilikte İngiliz Milletler Topluluğuna mensup ülkelerin büyükelçileriyle birlikte yedi. Kraliçe ve ailesi 15.00’de Ankara Hipodromu’na gittiler. İyi bir binici olan Kraliçe¹⁶ atlara özel ilgi gösterdi. Kraliçe adına düzenlenen bu at yarışını Kraliçe ile Cumhurbaşkanı birlikte izlediler. Bu yarış bir geleneğe dönüştürülerek “Uluslararası Kraliçe II. Elizabeth Koşusu” adını aldı. Yarışı kazanan atın sahibine kupayı bizzat Kraliçe verdi.¹⁷ Kraliçe 17.15’de Camlı Köşkte CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’yle yarım saat görüştü.

Çankaya Köşkünün üst salonunda sınırlı sayıda davetlinin katıldığı bir yemek verildi. Yemekte misafirler Kraliyet protokol kurallarına uymak için azami gayret sarf ettiler. Taraflar bu dostluğun daha da geliştirilmesi temennisinde bulundular. Yemek sonrasında bir resepsiyon düzenlendi. Kraliçe II. Elizabeth’e 180 yıllık tarihi bir hilal broş, kızı Anne’ye hasır bilezik, eşi Philip’e gümüş leğen hediye olarak takdim edildi. Kraliçe, Başbakan Erim’den başlayarak üst düzey 22 devlet görevlisine “Lord” ve “Şövalye” unvanları verdi. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a 18 kişilik “Blind Earl” marka porselen meyve takımı, Bayan Sunay’a üzeri pırlanta taşlı altın bir broş hediye edildi.¹⁸

3. Gün 20 Ekim Çarşamba

Kraliçe ve ailesi 20 Ekim saat 10.50’de Ankara Esenboğa Havaalanında Cumhurbaşkanı Sunay’ında katıldığı askeri bir törenle uğurlandılar. Kraliçe ve beraberindekileri taşıyan özel uçak saat 12.00’de İzmir Çiğli Havalimanına indi. Havaalanından şehir merkezine geçerken Kraliçeye yol kenarlarına dizilmiş insanlar, yoğun ilgi ve sevgi gösterilerinde bulundular. 27 km’lik yol, bir saati aşan bir sürede zorlukla tamamlandı.

¹³ **Dünya**, 19 Ekim 1971.

¹⁴ **Milliyet**, 20 Ekim 1971.

¹⁵ **Dünya**, 20 Ekim 1971.

¹⁶ “Kraliçe Elizabeth’in Ziyareti”, **Dünya**, 18 Ekim 1971, s. 5.

¹⁷ **Milliyet**, 20 Ekim 1971.

¹⁸ **Dünya**, 21 Ekim 1971.

Büyük Efes Oteline yerleşen Kraliçe ve beraberindekilere İzmir Valisi bir yemek verdi.¹⁹ Kraliçeyi ziyarete gelenler saat 15.00'de Efes Otelinin bahçesinde karşılandılar.²⁰ Kraliçe İngiliz uluslar topluluğunun vatandaşlarıyla bir araya geldi.

Kraliçe 15.45'te Türk-İngiliz işbirliğiyle kurulan BMC fabrikasını ziyarete gitti. BMC kamyon ve traktör fabrikasını gezen Kraliçe, fabrika yetkililerinden üretimle ilgili bilgiler aldı. Kraliçe fabrika ziyaretinden sonra kraliyet yatına geçerken halk coşkunu sevgi gösterilerinde bulunmaya devam ettiler. 18.30'da Britanya yatında resmi bir kabul töreni düzenlendi. Vali, Belediye Başkanı ve askeri yetkililerin katıldığı bu tören saat 20.00'a kadar sürdü. Kraliçe ve beraberindekiler gece 21.00'de Britanya yatı ile şehirden ayrıldılar. İki savaş gemisinin eşliğindeki kraliyet yatı Kuşadası'na geçti.²¹

4. Gün 21 Ekim Perşembe

Kraliçe Elizabeth 21 Ekim sabah 10.00'da yattan bir motorla Kuşadası'nda karaya çıktı. Limanda bulunan bütün gemiler Kraliçe'yi düdük çalarak selamladılar. Aydın valisi iskelede Kraliçeye "Hoş geldiniz" diyerek karşıladı. Kraliçe öğrenciler tarafından çiçek yağmuruna tutulurken folklor ekipleri yerel oyunlardan örnekler veren bir gösteride bulundular. Halkın yoğun tezahüratları altında Kraliçe, Efes antik şehrine gitti. Kraliçe Efes'teki tarihi yapılarla yakından ilgilenerek yetkililerden pek çok detay hakkında bilgi aldı. Efes ziyareti sonrasında Kraliçe, 12.10'da Selçuk Müzesine geçti.²² Oldukça zevkli geçen bir müze ziyareti sonrasında Heyet, Kuşadası koyuna bakan Osmanlı Haneden ailesinin soyundan gelen bir kişiye ait bir restoranda yemek yedi.²³ Kuşadası'yla birlikte Efes ve Selçuk müzelerini gezen misafirler, oldukça mutlu ve güzel zaman geçirdiler.

5. Gün 22 Ekim Cuma

22 Ekim sabahı bir kruvazör eşliğinde Britannia Kraliyet Yatı, limandan ayrıldı. Çanakkale Boğazında top atışlarıyla karşılanan Kraliçe ve ailesi, Gelibolu yarımadasına geldiler. Saat 9.40'da askeri törenle karşılanan Kraliçe, öncelikle Çanakkale şehitler anıtına bir çelenk koydu. Anıt şeref defterine Kraliçe, "İki ulusun birbirine karşı ebedi bir saygı kazandıkları Gelibolu savaşlarında şehit olanlara layık bir anıt" cümlesini yazdı.²⁴

Kraliçe, Fransız mezarlığına ardından İngiliz mezarlığına geçti. Mezarlığın girişinde Kraliçe'yi Çanakkale savaşlarına katılmış İstanbul'da yaşayan iki İngiliz askeri karşıladı. Kraliçe daha sonra Yeni Zelanda ve Avustralya mezarlıklarını da ziyaret ederek Kraliyet yatına geri döndü.²⁵

Kraliçe Gelibolu'daki ziyaretleri sonrasında Fransa Cumhurbaşkanı, Avustralya ve Yeni Zelanda Genel Valileri ile İngiltere'deki Gelibolu Derneği Başkanına duygularını ileten bir telgraf çekti. Kraliçe Elizabeth telgrafında;

"Bu günümü sakın plajlar, tepeler ve anıtlar arasında Gelibolu'da geçirdim. Zihnim beni pek çok kahramanın, şerefli ve cesur bir hasım karşısında hayatlarını feda ettikleri 1915 yılının

¹⁹ Milliyet, 21 Ekim 1971.

²⁰ Dünya, 21 Ekim 1971.

²¹ Dünya, 21 Ekim 1971.

²² Dünya, 22 Ekim 1971.

²³ Yeşilbursa, a.g.m., s. 264.

²⁴ Dünya, 23 Ekim 1971.

²⁵ Milliyet, 23 Ekim 1971.

farklı görüntüsüne iletti. Bugün eşim, kızım ve Türk hükümetinin temsilcileriyle birlikte 56 yıl önce burada kahramanca hayatlarını feda edenlerin hepsinin karşısında tazimlerimi sunmaktan gurur duydum” dedi.²⁶

6. Gün 23 Ekim Cumartesi

Kraliçe ve beraberindekiler 23 Ekim saat 11.05’de Dolmabahçe’den karaya çıktılar. Kraliçe, İstanbul Valisi ve eşi tarafından resmi törenle karşılandılar. Kraliçe ve ailesi Dolmabahçe Sarayını ziyaret ettikten sonra Şale Köşküne doğru harekete geçtiler. Kraliçenin konvoyu Beşiktaş ile Dolmabahçe arasında yolun kenarlarına dizilmiş ellerinde Türk ve İngiliz Bayrakları taşıyan ilkökul öğrencilerinin yoğun sevgisiyle karşılandı. Bir süre Şale Köşkünde dinlenen Kraliçe, 12.15’te Nişantaşı’nda bulunan bir İngiliz okulunu ziyaret etti. Okul ziyaretinden sonra Kraliçe tekrar Şale Köşküne geri döndü. Kraliçe 15.32’de Konkurhipike gitti. “Prens Anne” ve “Edinburgh” adlı yarışmaları izleyen aile, kazananlara kupalarını verdi.²⁷ Bir ara Prens Philip, Boğaz Köprüsü inşaatını ziyaret ederek yetkililerden, Boğaz Köprüsü projesi hakkında bilgiler aldı.

Akşam Başbakan Nihat Erim, Yıldız Şale Köşkünde Kraliyet ailesine bir yemek verdi. 20.30’da başlayan yemekte Başbakan Erim, her iki ülke arasındaki dostluk ilişkileri üzerine bir konuşma yaptı. Üst düzey devlet erkânın tam kadro yer aldığı bu yemekte Kraliçe,

“Bay Başbakan, Bütün Türk ulusunun göstermiş olduğu hüsnükabul ve misafirperverliğin zevkini tadan hepimiz, bu ziyaretin sona ermekte olmasından ötürü üzüntülüüz. Bu ilkel medeniyet bakiyelerini görüp, günümüze kadar geçirdiği gelişmelerin med ve cezirleri ile akımını izledikten sonra insanlık mizacının intibak kudreti ve toplumların en feci felaketlerden sonra dahi, nasıl yeniden kurulum hayatiyete kavuştukları huşuları beni bilhassa tesir altında bırakmıştır.

Ayrıca beraberimde Türkiye’nin uzun tarihinden alınan, refahın ancak insanlar ve toplumlar arasında barışçı bir işbirliği ve basiretli bir idare ile elde edilebileceğine dair aşikâr dersi de götüreceğim. Tarih öncesi dünyasında, teknik tahditler, ticaret, ticari ilişkiler ve ulaşımı sınırlandırmaktaydı. Bu gün modern teknoloji bütün bu tahditleri aştı ve uzun zaman beri ecdatlarımızın rüyalarında dahi göremeyecekleri kadar büyük bir kitleye, daha yüksek bir medeniyet standardı sağlama fırsatına erişmiş bulunuyoruz. Bugün bu şansa sahibiz elimizden kaçırmamalıyız.

Boğaz Köprüsü inşaatına başlanılmış bulunuluyor. Bu faydalı projede İngiliz mühendislerinin bu kadar önemli hisselerinin bulunmasından ötürü gurur duymaktayım, fakat aynı zamanda Avrupa ile Asya arasında yeni bir bağlantı telakki edilmesini temenni ederim. Geçmişte, bu iki kıta arasında bağlantıların neler başardığına şahit olduk. Dolayısıyla bu köprünü, işbirliği alanında yeni bir devir açması temennimdir.

Türkiye halkı bizlere büyük saadet vermiştir; buna karşılık ben, Cumhurbaşkanı ve Türk halkına müreffeh, mesut ve barışçı bir ulus yaratabilmeleri için gerekli irade ve şansları dilerim” dedi.²⁸

Akşam yemeği sonrasında 22.30’da Kraliçe Elizabeth adına resmî kabul düzenlendi.

²⁶ Milliyet, 24 Ekim 1971.

²⁷ Milliyet, 24 Ekim 1971.

²⁸ Dünya, 24 Ekim 1971.

7. Gün 24 Ekim Pazar

İstanbul'un ikinci gününde Kraliçe ve ailesi, İngiliz Konsoloslugu içinde yer alan St. Helena Kilisesinde düzenlenen bir dini ayine katıldılar. Kraliçe ve beraberindekiler Konsolosluktan Sultanahmet'e geçtiler. 12.20'de Ayasofya'ya gelen misafirler, tarihi yapı hakkında detaylı bilgiler alarak çeşitli sorular sordular. Hayranlığını gizlemeyen Kraliçe, "*Harika ve tarih dolu bir yapı*" dedi. Ayasofya'dan ayrılan Kraliçe, 13.25'te Topkapı Sarayına geldi. Sarayın iç avlusunda Mehter Takımı altı marştan oluşan bir gösteri sundu. Öğle yemeği Topkapı Sarayı bünyesinde yer alan Mecidiye Köşkünde yenildi. Yemekten sonra Kraliçe ve beraberindekiler Harem dairesine geçtiler. Sarayın Harem bölümü ilk kez Kraliçe için özel açıldı.²⁹ Hünkâr Sofrasında Münir Nurettin Selçuk şefliğinde 20 dakikalık bir konser dinlenildi. Harem'den ayrılan misafirler Hırka-i Saadet dairesi, Üçüncü Ahmed Kütüphanesini ve Hazine dairesini gezdiler. Kraliçenin Topkapı Saray ziyareti yaklaşık dört saat sürdü.

Kraliçe ve beraberindeki heyet, Topkapı Sarayından yürüyerek Sultan Ahmed Camiine geçtiler. Cami girişinde Kraliçe ayakkabılarını çıkartarak kendisine verilen terliği gülümseyerek giydi. Camii iç mimarisi ve süslemeler hakkında bilgi alan Kraliçe, 17.20'de Kraliyet Yatına dönmek üzere Dolmabahçe'ye hareket etti. Kraliçe Britannia Kraliyet Yatında akşam 20.00'de Başbakan Erim ve eşi onuruna bir akşam yemeği düzenledi.³⁰ Gece 22.00'de Kraliçe resmî kabul törenine geçti.³¹

8. Gün 25 Ekim Pazartesi

25 Ekim sabahı Kraliçe, Kariye Camii ziyaretine gitti. Camideki mozaiklere hayran kalan Kraliçe, "*burasının ayrı bir havası var, Ayasofya'dan daha sıcak daha küçük ama insanı sarıyor*" dedi. Prens Philip, Türkiye'deki müzelerde belirgin bir iyileştirme olmasına rağmen hala yeterince bakımlı olmadığını ifade etti. Kariye Camii müzesinden ayrılan Kraliçe ve beraberindekiler, Yeşilköy Havaalanına doğru gittiler. Havaalanında bir askeri törenle uğurlanan II. Elizabeth'e Cumhurbaşkanı ve Hükümet adına Dışişleri Bakanı Olcay "*iyi yolculuklar*" diledi.³² Kraliçe ile eşi birlikte İstanbul'dan ayrılırken Prens Anne, ebeveynlerini uğurladıktan sonra İngiliz Büyükelçiyle Çınar Otelinde öğle yemeği yedi. Prens 14.30'da Hong Kong'a hareket etti.³³

Kraliçe II. Elizabeth, Türkiye'den ayrılırken Cumhurbaşkanı Sunay'a bir mesaj gönderdi. Kraliçe mesajında;

"Ankara'da, İstanbul'da ve güzel ülkenizin diğer bölgelerinde bizim için hazırladığınız ilginç ve değişik programın her dakikasını büyük bir zevk içinde geçirdik, beraberimizde gördüğümüz samimi hüsnü kabulün mutlu hatıralarını götürüyoruz. Bu ziyaretin, iki ülke arasında esasen var olan sevgi ve ilginin gelişmesine ve kuvvetlenmesine yardım etmesi en halisane dileğimdir. Dünya barışında her iki ülkenin de oynayabileceği role güvenerek, ileride bu uğurda daha yakın bir işbirliği içinde çalışacaklarını ümit ederim" dedi.³⁴

²⁹ Milliyet, 12 Mayıs 2008.

³⁰ Milliyet, 25 Ekim 1971.

³¹ Dünya, 25 Ekim 1971.

³² Dünya, 26 Ekim 1971.

³³ Milliyet, 26 Ekim 1971.

³⁴ Dünya, 26 Ekim 1971.

Kraliçe II. Elizabeth'in bu Türkiye ziyareti, her iki tarafı oldukça mutlu etti. İngilizler Kraliçe'ye devlet erkânın gösterdiği değer ve gösterilen ilgiden, halkın ortaya koyduğu coşkun sevgi gösterilerinden ve basında da sıklıkla Kraliçenin lehinde yazılan yayınlardan oldukça memnun oldular. Bu ziyaret öncesi bazı güvenlik endişeler olmasına rağmen İngilizlere göre, "olağanüstü başarılı" bir ziyaret oldu.³⁵ Kraliçenin ayrılmasıyla birlikte Türkiye gerçek gündemine geri dönerek 26 Ekim'de I. Nihat Erim Hükümeti istifasını sundu.³⁶

Sonuç

Kraliçe II. Elizabeth, görev yaptığı uzun süre içinde Türkiye'yi üç kez ziyaret etti. 1961, 1971 ve 2008 yıllarında. Bu her üç dönemde de askeri vesayetin yoğun olarak yaşandığı yıllara tesadüf etti. Her dönem Türkiye'nin kendisine özgü sorunlar yaşadığı ve iç problemlerinin olduğu zamanlardı.

Kraliçe II. Elizabeth'in ailesi ve kalabalık bir heyetle gerçekleştirdiği bu ziyaret, her şeyden evvel İngiltere'nin Türkiye verdiği değeri göstermekteydi. Kraliçenin bu kadar uzun süre kalması ve Türkiye'deki resmi ve gayri resmi birçok tarafla iletişim kurması, dostluk ve müttefiklik ilişkilerini ısrarla vurgulayarak kuvvetlendirmeye çalışması son derece önemliydi.

Kraliçe'nin ziyareti Türkiye'de iç politikanın akışını değiştirdi. Yıkılmakta olan Hükümetin ömrünü uzattı. Devlet erkânı Kraliçeyi en iyi şekilde ağırlamak için seferber olurken, Halkta Kraliçeye yoğun sevgi gösterilerinde bulundu. Kraliçe gittiği her yerde yoğun sevgi çemberleriyle karşılanırken, bu ilgiye Kraliçede ayı şekilde karşılık vermeye çalıştı.

Kraliçe'nin Türkiye ziyareti her açıdan son derece başarılı geçti. Bu ziyaretten Türk ve İngiliz devlet adamları oldukça memnun kaldılar. Bu durum her iki ülke ilişkilerinin daha da gelişmesine katkı sunan önemli bir adım olarak tarihteki yerini aldı.

³⁵ B. K. Yeşilbursa, **a.g.m.**, s. 262.

³⁶ TNA FCO9/1606, File No: WST 1/2, Turkey: Annual Review for 1971 by Roderick Sarell, 1 January 1972.

Bibliyografya

COŞKUN, Yasin, “12 Mart 1971 Muhtırasının İngiliz Arşiv Belgelerindeki Yansıması”, **Tarih Okulu Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 28, (Aralık 2016), ss. 299-309.

Dünya, 19-26 Ekim 1971.

FCO9/1606, File No: WST 1/2, Turkey: Annual Review for 1971 by Roderick Sarell, 1 January 1972.

“Kraliçe Elizabeth’in Ziyareti”, **Dünya**, 18-23 Ekim 1971.

Milliyet, 18-26 Ekim 1971.

YEŞİLBURSA, Behçet Kemal, “State Visit of Her Majesty The Queen Elizabeth II to Turkey in 1971”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt: XVII, Sayı:1, (Ocak 2009), ss. 261-268.